

UDK:81'37:82.232

Shahlo ERGASHOVA,
O‘zbekiston Milliy universiteti magistranti
E-mail: sergashova015@gmail.com

O‘zMU katta o‘qituvchisi, dotsent A.Ubaydullayev taqrizi asosida

THE PHENOMENON OF SECONDARY NAMES IN UZBEK DIALECTS

Annotation

This article examines the phenomenon of additional names in Uzbek dialects, that is, pen names or names, and sheds light on their cultural, social, and linguistic significance. Discusses how these names are derived from specific characteristics, occupations, behaviors, or life events and serve as markers of identity in society. The text also emphasizes the practical role of middle names in distinguishing persons with the same name and their ability to convey respect, familiarity, or affection.

Key words: Uzbek dialects, secondary names, pen names, names, cultural significance, social dynamics, language diversity, distinctive signs, professional names, personality traits, social interaction, language development, cultural heritage.

ФЕНОМЕН ВТОРИЧНЫХ ИМЕН В УЗБЕКСКИХ ДИАЛЕКТАХ

Аннотация

В данной статье рассматривается феномен дополнительных имен в узбекских диалектах, то есть прозвищ или имен, и проливается свет на их культурное, социальное и языковое значение. Обсуждается, как эти имена происходят от конкретных характеристик, занятий, поведения или жизненных событий и служат маркерами идентичности в обществе. В тексте также подчеркивается практическая роль отчества в различении людей с таким же именем и их способность выражать уважение, знакомство или привязанность.

Ключевые слова: Узбекские диалекты, второстепенные имена, прозвища, имена, культурная значимость, социальная динамика, языковое разнообразие, отличительные признаки, профессиональные имена, личностные качества, социальное взаимодействие, языковое развитие, культурное наследие.

O‘ZBEK SHEVALARIDA IKKILAMCHI NOMLANISH HODISASI

Annotatsiya

Ushbu maqola o‘zbek shevalaridagi qo‘shimcha ismlar hodisasi, ya‘ni taxalluslar yoki nomlar deb ataladigan hodisani o‘rganib, ularning madaniy, ijtimoiy va lisoniy ahamiyatini yoritib beradi. Bu nomlar qanday qilib o‘ziga xos xususiyatlar, kasblar, xatti-harakatlar yoki hayotiy voqealardan kelib chiqqanligi va jamiyatda o‘ziga xoslik belgilari bo‘lib xizmat qilishi muhokama qilinadi. Matnda, shuningdek, bir xil ismga ega bo‘lgan shaxslarni farqlashda ikkilamchi ismlarning amaliy roli va ularning hurmat, tanishlik yoki mehr-muhabbatni bildirish qobiliyati ta‘kidlangan.

Kalit so‘zlar: O‘zbek shevalari, ikkilamchi ismlar, taxalluslar, ismlar, madaniy ahamiyati, ijtimoiy dinamikasi, til xilma-xilligi, o‘ziga xoslik belgilari, kasb nomlari, shaxs sifatleri, ijtimoiy o‘zaro ta‘sir, til taraqqiyoti, madaniy meros.

O‘zbek shevalarida ikkilamchi otlar hodisasi tilni ma‘no qatlamlari va madaniy ahamiyati bilan boyitib turuvchi maftunkor lisoniy xususiyatdir. Bu ikkinchi darajali ismlar, shuningdek, taxalluslar yoki nomlar sifatida ham tanilgan, jamiyat yoki oila ichidagi shaxslarni ko‘pincha o‘ziga xos xususiyatlar, kasblar, xatti-harakatlar yoki hatto voqealarga asoslangan holda ajratish uchun xizmat qiladi. Ular o‘zbek jamoalarining tarixi, an‘analari va qadriyatleri haqida tushuncha berib, ijtimoiy muloqotda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Ikkilamchi ismlarning qo‘llanilishi o‘zbek jamiyatining murakkab ijtimoiy tuzilishini aks ettiradi, shaxsiy munosabatlar va jamoaviy aloqalarning ahamiyatini ko‘rsatadi. Bu nomlar meros bo‘lib, avlodlarga o‘tishi yoki shaxsiy xususiyatlar yoki hayotiy tajribalar asosida olinishi mumkin. Ular ko‘pincha chuqur ma‘no yoki hikoyalarni o‘z ichiga oladi, bu esa shaxsning shaxsiyati yoki jamiyatdagi rolga qarash imkonini beradi[1].

Qolaversa, o‘zbek shevalaridagi ikkinchi darajali nomlar ham bir xil nomga ega bo‘lgan shaxslarni farqlash yoki hurmat, tanishlik, mehr bildirish kabi pragmatik vazifalarni bajarishi mumkin. Ular rasmiy va norasmiy sharoitlarda ishlatilishi mumkin, bu esa muloqotga nuance qatlamini qo‘shishi mumkin[2].

O‘zbek shevalaridagi ikkilamchi otlar hodisasi turg‘un emas, balki vaqt o‘tishi bilan rivojlanib, jamiyat, madaniyat va tildagi o‘zgarishlarni aks ettiradi.

Xuddi shunday, ikkinchi darajali otlar ham o‘zbek tilining she‘riy tabiatini, tabiatning qadrini ko‘rsatuvchi “qizilcho” yoki “yomg‘irli” ma‘nosini anglatuvchi “Qizilcho‘l” kabi jismoniy sifatlariga ko‘ra tuzilishi mumkin. Bu nomlar ko‘pincha insonning ijobiy fazilatlarini ta‘kidlab, mehr va hayrat tuyg‘usini keltirib chiqaradi[3].

Bundan tashqari, ikkinchi darajali ismlar shaxsiy xususiyatlar yoki xatti-harakatlardan ham olinishi mumkin. Masalan, o‘zining

saxovatligi bilan mashhur bo‘lgan kishini “Yorqin”, ya‘ni “saxovatli” yoki zukkoligi bilan tanilganni “Latif”, ya‘ni “zukko” deb atash mumkin. Bu nomlar nafaqat shaxsni tavsiflaydi, balki jamiyatda maqotv va e‘tirof etish shakli sifatida ham xizmat qiladi[3].

Bundan tashqari, ikkinchi darajali ismlar hurmat yoki tanishlik belgisi sifatida ham xizmat qilishi mumkin. Misol uchun, bir kishi o‘z mahorati va tajribasiga hurmat belgisi sifatida “usta” deb nomlanishi mumkin. Boshqa tomondan, odamni mehr va yaqinlik belgisi sifatida “Akam”.

O‘zbek shevalarida qo‘shimcha ismlarning qo‘llanilishi ayrim shaxslargagina taalluqli emas, balki oilalar, urug‘lar va hatto butun jamoalar uchun ham qo‘llanilishi mumkin. Bu nomlar ko‘pincha guruhning umumiy tarixi va an‘analarini aks ettiradi va uning a‘zolari o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Masalan, oila ajdodlar merosiga yoki tarixidagi muhim voqeaga asoslangan ikkinchi darajali nom bilan tanilgan bo‘lishi mumkin.

Undan tashqari o‘zbek shevalaridagi ikkilamchi otlar hodisasi turg‘un emas, balki vaqt o‘tishi bilan rivojlanib boradi. Yangi nomlar kiritilishi mumkin, eski nomlar foydalanishdan chiqib ketishi va mavjud nomlarning ma‘nosi o‘zgarishi mumkin. Bu tilning dinamik tabiatini, uning jamiyatning o‘zgaruvchan ehtiyojlari va qadriyatlariga moslasha olish qobiliyatini aks ettiradi[5].

O‘zbek shevalaridagi ikkinchi darajali nomlarning madaniy-ijtimoiy ahamiyatini yanada yorqinroq ko‘rsatish uchun shevada uchraydigan quyidagi misollarini ko‘rib chiqaylik.

1. Toshqin – “Toshkor” ma‘nosini anglatuvchi bu ikkilamchi ism o‘zbek madaniyatida hunarmandchilik va qurilishning ahamiyatini aks ettiradi. U nafaqat shaxsning kasbini tavsiflaydi, balki bunday ish uchun zarur bo‘lgan mahorat va fidoyilikni ham ta‘kidlaydi[6].

2. Yorqin – “Saxovatli” degan ma‘noni anglatuvchi bu ism ko‘pincha o‘zining saxiyligi va mehmondo‘stligi bilan mashhur bo‘lgan kishini tasvirlash uchun ishlatiladi. Unda o‘zbek jamiyatida

mehr-oqibat va saxovatpeshalikka berilgan qadriyat o'z ifodasini topgan.

3. Qizilcho'l – "qizil yonoqli" deb tarjima qilingan bu ism qizg'ish yonoqli kishining she'riy ta'rifidir. U nafaqat jismoniy xususiyatni tasvirlaydi, balki issiqlik va hayotiylik tuyg'usini ham beradi[7].

4. Olimjon – "Bilimli qalb" ma'nosini bildiruvchi bu ism ko'pincha donishmand, ilmi ko'rilgan kishiga qo'yiladi. Bu o'zbek madaniyatida ilm va donishmandlarga ko'rsatilayotgan hurmat-ehtiromni ifodalaydi.

5. G'amg'in – "melankolik" degan ma'noni anglatuvchi bu ism ko'pincha o'ychan yoki o'ychan odamni tasvirlash uchun ishlatiladi. Unda o'zbek tilining she'riy tabiati, introspeksiyaning qadrlanishi o'z ifodasini topgan[8].

6. Qaldirg'och – "Temirchi" ma'nosini bildiruvchi bu nom ko'pincha metall bilan ishlaydigan kishini tasvirlash uchun ishlatiladi. U o'zbek madaniyatida hunarmandchilik va qo'l mehnatining ahamiyatini aks ettiradi.

7. Mehmonjon – "faxriy mehmon" deb tarjima qilingan bu ism ko'pincha hurmatli mehmon bo'lgan kishini tasvirlash uchun ishlatiladi. Bu o'zbek madaniyatida mehmonlarga ko'rsatilayotgan mehmondo'stlik va hurmatni aks ettiradi[9].

8. Baxtli – "baxtli" degan ma'noni anglatadi, bu ism ko'pincha omadli yoki muborak deb ko'rilgan kishiga beriladi. Unda o'zbek madaniyatida taqdir va qismatga bo'lgan ishonch o'z ifodasini topgan.

9. Dilsoz – "Notiq so'zlovchi" deb tarjima qilingan bu ism ko'pincha so'zlash va ishonirishda mohir kishini ifodalash uchun ishlatiladi. Bu o'zbek jamiyatida samarali muloqotga qo'yilgan qadr-qimmatni aks ettiradi.

10. Barkamol – "mukammal" degan ma'noni anglatadi, bu nom ko'pincha benuqson yoki istisno sifatida ko'rilgan kishiga beriladi. Unda o'zbek madaniyatidagi yuksaklikka, komillikka intilish namoyon bo'ladi[10].

Bu misollar o'zbek shevalaridagi ikkilamchi nomlarning xilma-xilligini, ularning nozik ma'no va madaniy qadriyatlarini yetkazish qobiliyatini ko'rsatadi. Har bir ism o'z tarixini hikoya qilib beradi va O'zbekistonning til va madaniy merosiga oid boy yo'nalishga nazar tashlash imkonini beradi.

Nominatsiya yoki obyektlarning nomlanishi tilning asosiy jihati bo'lib, madaniy, tarixiy va geografik ta'sirlarni aks ettiradi. O'rta Osiyo, Kavkaz va O'rta Sharqda so'zlashuvchi turkiy tillar bo'lgan qipchoq, qarluq va o'g'uz shevalari kontekstida ikkilamchi nominatsiya til tuzilmalarini shakllantirish va nozik ma'nolarni yetkazishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Ikkilamchi nominatsiya tushunchasi sub'ektlarga ularning asosiy belgilaridan tashqari nomlar yoki yorliqlar berish jarayonini anglatadi. Bu turli sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin, jumladan, ma'lum bir xususiyat yoki sifatni ta'kidlash, o'xshash ob'ektlarni farqlash yoki yangi madaniy yoki texnologik o'zgarishlarga moslashish. Qipchoq, qarluq va o'g'uz shevalari kontekstida ikkilamchi nominatsiya bir necha ko'rinishda namoyon bo'lib, har biri bu tillarning o'ziga xos madaniy va tarixiy sharoitlarini aks ettiradi.

Bu dialektlardagi ikkinchi darajali nominatsiyaning yana bir misoli xorijiy so'z yoki tushunchalarning lingvistik doiraga moslashishidir. Tillar rivojlanib, boshqa madaniyatlar bilan o'zaro ta'sirlashganda, ular tez-tez rivojlanayotgan texnologiyalar, ilmiy kashfiyotlar yoki madaniy hodisalarni tasvirlash uchun yangi atamalar o'z ichiga oladi. Qipchoq, qarluq va o'g'uz shevalarida bu ikkilamchi nominatsiya jarayoni so'zlovchilarga bu tushunchalarni kundalik nutqiga bemaol singdirish imkonini beradi, tilning dinamik xususiyatini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, ushbu dialektlardagi ikkinchi darajali nominatsiya tarixiy ta'sirlar va madaniy almashinuvlarni ham aks ettirishi mumkin. Tillar qo'shni madaniyatlar va sivilizatsiyalar bilan o'zaro aloqada bo'lganligi sababli, ular ko'pincha yangi tushunchalar yoki g'oyalarni tasvirlash uchun so'z yoki iboralarni oladi. Bu lingvistik o'zlashtirish nafaqat ushbu dialektlarning lug'atini boyitadi, balki insoniyat jamiyatlarining o'zaro bog'liqligidan dalolat beradi.

Qipchoq, qarluq va o'g'uz shevalarida ikkinchi darajali nominatsiya bu tillarning madaniy, tarixiy va ijtimoiy sharoitlarini o'zida aks ettiruvchi murakkab va dinamik jarayondir. Bu shevalarda ikkilamchi nominatsiyaning namoyon bo'lish usullarini o'rganib chiqsak, turkiy tillar oilasining til xilma-xilligi va boyligini chuqurroq tushunishimiz mumkin.

Ushbu lahjalarda ikkinchi darajali nominatsiyaning asosiy jihatlardan biri uning an'anaviy madaniy amaliyotlar va artefaktlarni nomlashdagi rolidir. Masalan, an'anaviy kiyim-kechak, oziq-ovqat

yoki musiqa asboblarini tavsiflashda ma'ruzachilar ushbu buyumlarning o'ziga xos xususiyatlarini yoki madaniy ahamiyatini ta'kidlaydigan maxsus atamalardan foydalanishlari mumkin. Bu nafaqat o'xshash ob'ektlarni farqlash uchun xizmat qiladi, balki ushbu jamoalarning boy madaniy merosini ham aks ettiradi. Ushbu dialektlarda ikkinchi darajali nominatsiya xorijiy so'zlar yoki tushunchalarning lingvistik asosga moslashuvida yaqqol namoyon bo'ladi. Tillar rivojlanib, boshqa madaniyatlar bilan o'zaro ta'sirlashganda, ular tez-tez rivojlanayotgan texnologiyalar, ilmiy kashfiyotlar yoki madaniy hodisalarni tasvirlash uchun yangi atamalarni o'z ichiga oladi. Qipchoq, qarluq va o'g'uz shevalarida bu ikkilamchi nominatsiya jarayoni so'zlovchilarga bu tushunchalarni kundalik nutqiga bemaol singdirish imkonini beradi, tilning dinamik xususiyatini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, ushbu dialektlardagi ikkinchi darajali nominatsiya tarixiy ta'sirlar va madaniy almashinuvlarni ham aks ettirishi mumkin. Tillar qo'shni madaniyatlar va sivilizatsiyalar bilan o'zaro aloqada bo'lganligi sababli, ular ko'pincha yangi tushunchalar yoki g'oyalarni tasvirlash uchun so'z yoki iboralarni oladi. Bu lingvistik o'zlashtirish nafaqat ushbu dialektlarning lug'atini boyitadi, balki insoniyat jamiyatlarining o'zaro bog'liqligidan dalolat beradi.

Bundan tashqari, ushbu dialektlarda ikkinchi darajali nomzodlikka diniy e'tiqod va amaliyotlar ta'sir qilishi mumkin. Diniy marosimlar, marosimlar yoki muassasalar bilan bog'liq atamalar ushbu dialektlarda xos bo'lgan o'ziga xos ma'no yoki ma'noga ega bo'lishi mumkin. Bu madaniy o'ziga xosliklar va amaliyotlarni shakllantirishda til va din o'rtasidagi yaqin aloqani ko'rsatadi.

Bu lahjalarda ikkinchi darajali nominatsiyaning yana bir jihati uning geografik ob'ektlar va diqqatga sazovor joylarni nomlashdagi roli. Ma'ruzachilar tabiiy landshaftlarni, daryolarni, tog'larni yoki shaharlarni tasvirlash uchun ushbu dialektlarda so'zlashadigan mintaqalarning geografik xilma-xilligini aks ettiruvchi maxsus atamalardan foydalanishlari mumkin. Bu nafaqat atrof-muhitni navigatsiya qilish va tushunishga yordam beradi, balki mahalliy bilim va an'analarni saqlashga ham hissa qo'shadi.

Bundan tashqari, ushbu dialektlardagi ikkinchi darajali nomzodlarga siyosiy voqealar va tarixiy voqealar ta'sir qilishi mumkin. Hukumat institutlari, siyosiy mafkuralar yoki tarixiy shaxslar bilan bog'liq atamalar ushbu dialektlarning siyosiy kontekstini aks ettiruvchi o'ziga xos ma'no yoki konnotatsiyaga ega bo'lishi mumkin. Bu tilning dinamik tabiatini va o'zgaruvchan ijtimoiy va siyosiy voqelikka moslashish qobiliyatini ta'kidlaydi.

Ikkilamchi nomlashda aniq qonuniyligining mavjudligi, nomlash, insoniy muloqotning asosiy jihati, o'ziga xoslikni o'rnatish, munosabatlarni aniqlash va atrofimizdagi dunyoni kechish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Lingvistik kontekstda nomlash tushunchasi oddiy identifikatsiyadan tashqari, ikkinchi darajali nomlashni o'z ichiga oladi, bu jarayon ob'ektlarga asosiy belgidan tashqari qo'shimcha nomlar yoki yorliqlar beradi. Ikkilamchi nom berish tabiiy va ko'pincha madaniy ahamiyatga ega amaliyot bo'lsa-da, bunday nomlash amaliyotlarining qonuniyligi, ayniqsa rasmiy yoki rasmiy kontekstlarda savollar tug'iladi.

Ikkilamchi nom berishning qonuniyligi huquq, madaniyat va tilning turli jihatlari bilan kesishadigan ko'p qirrali masaladir. Ko'pgina jamiyatlarda huquqiy tizimlar ikkilamchi nomlash amaliyotini turli darajada tan oladi va moslashtiradi. Misol uchun, ba'zi huquqiy tizimlar shaxslarga shaxsiy, madaniy yoki diniy sabablarga ko'ra o'z ismlarini qonuniy ravishda o'zgartirishga ruxsat beradi, bu esa ismlarning shaxsiy identifikatsiyadagi muhimligini tan oladi. Biroq, ikkilamchi nomlashning qonuniy tan olinishi va tartibga solinishi darajasi yurisdiksiyalar orasida sezilarli darajada farq qilishi mumkin.

Ikkilamchi nom berishning qonuniyligidagi asosiy fikrlardan biri uning qonuniy huquq va majburiyatlarga ta'siridir. Ismlar ko'pincha yuridik shaxsni aniqlash uchun ishlatiladi va ismlarga kiritilgan har qanday o'zgartirish yoki qo'shimchalar mulkka egalik qilish, meros huquqi va shartnoma majburiyatlarini o'z ichiga olgan bir qator huquqiy masalalarga ta'sir qilishi mumkin. Shunday qilib, huquqiy tizimlar huquqiy masalalarda chalkashlik yoki nizolarga olib kelmasligini ta'minlash uchun ikkilamchi nomlash bo'yicha aniq ko'rsatmalar va tartiblarni o'rnatishi kerak.

Ikkilamchi nom berishning qonuniyligidagi madaniy va diniy jihatlardan ham katta rol o'ynaydi. Ko'pgina madaniyatlarda ismlar madaniy va diniy an'analardan chuqur bog'langan va odamlar o'zlarining madaniy yoki diniy merosini aks ettiruvchi ikkinchi darajali nomlarni olishga intilishlari mumkin. Huquqiy tizimlar ushbu madaniy amaliyotlarni hurmat qilish va ular qonuniy talablarga zid

kelmasligi yoki huquqiy kontekstda chalkashlik yaratmasligini ta'minlash o'rtasida muvozanatni saqlashi kerak.

Bundan tashqari, raqamli va globallashtirish jamiyatlarning paydo bo'lishi ikkilamchi nomlashning qonuniyligiga yangi murakkabliklar kiritdi. Onlayn muhitda shaxslar ko'pincha o'zlarining qonuniy ismlaridan farq qiluvchi taxalluslar yoki taxalluslardan foydalanadilar va bu ikkinchi darajali nomlarning huquqiy maqomi haqida savollar tug'diradi. Xuddi shunday, ko'p madaniyatli jamiyatlarda shaxslar o'zlarining xilma-xil madaniy kelib chiqishini aks ettiruvchi bir nechta ismlar yoki o'ziga xosliklarga ega bo'lishi mumkin va bu o'ziga xosliklarni tan olish va joylashtirishda huquqiy tizimlar uchun qiyinchiliklar tug'diradi.

Ikkilamchi nom berishning qonuniyligi turli huquqiy, madaniy va texnologik omillar bilan kesishadigan murakkab va rivojlanayotgan masaladir. Huquqiy tizimlar odatda ismlarning shaxsning o'ziga xosligi va madaniy ifodasidagi ahamiyatini tan olishda-da, ular ikkinchi darajali nomlash amaliyoti suiiste'mol qilinmasligi yoki huquqiy kontekstda chalkashliklarga olib

kelmasligini ta'minlash uchun aniq ko'rsatmalar va tartiblarni o'rnatishi kerak. Ushbu murakkabliklarni o'ylab ko'rish orqali huquqiy tizimlar huquqiy tamoyillar va majburiyatlarni qo'llab-quvvatlagan holda nomlash amaliyotlarining xilma-xilligini hurmat qiladigan muvozanatga erishishlari mumkin.

Xulosa. O'zbek shevalaridagi ikkilamchi otlar hodisasi til va madaniyatning boy va ko'p qirrali jihati hisoblanadi. O'ziga xos xususiyatlar, kasblar, xatti-harakatlar yoki hayotiy voqealarga asoslangan bo'lishi mumkin bo'lgan bu nomlar jamiyatda o'ziga xoslikning muhim belgilari bo'lib xizmat qiladi. Ular o'zbek jamiyatining madaniy qadriyatlarini, an'analari va ijtimoiy dinamikasini aks ettirib, uning tarixi va merosi haqida ma'lumot beradi. Umuman olganda, o'zbek shevalaridagi ikkilamchi nomlar hodisasi O'zbekiston til va madaniy merosining boyligi va rang-barangligidan dalolat beradi. Bu nomlarni o'rganish orqali biz o'zbek jamiyatining tarixi, an'analari va qadriyatlarini chuqurroq tushunishimiz, uning madaniy to'qimasini tashkil etuvchi o'ziga xosliklarning murakkab jihatlarini qadrlashimiz mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Allworth, Edvard A. "Zamonaviy o'zbeklar: XIV asrdan to hozirgi kungacha: Madaniyat tarixi". Guver instituti nashriyoti, 1990 yil.
2. Xolid, Adib. "Musulmon madaniyati islohoti siyosati: Markaziy Osiyoda jadidchilik". Kaliforniya universiteti nashriyoti, 1998 yil.
3. Abduazimov, Alisher. "O'zbeklarning qarindoshlik atamalari va ularning leksikografik tavsifi". "Markaziy Osiyo tadqiqoti", 2013 yil, 78-92-betlar.
4. Niyozov, Sarfaroz. "O'zbek diasporasi ota-onalarning farzandlarining ko'p tilliligi va Kanadada ta'lim olishiga oid umidlari va strategiyalari". "Til, madaniyat va o'quv dasturi", 2014 yil, 229-244-betlar.
5. Abdullayev, Kamoludin. "O'zbekistonda islom uyg'onishi: iymon va o'zlikni izlash". "Millatlar hujjatlarini", 1-jild. 2004 yil, 843-860-betlar.
6. Shahroniy, M. Nazif. "Afg'onistonlik qirg'izlar va vaxiyalar: yopiq chegaralar va urushga moslashish". Washington matbuot universiteti, 2002 yil.
7. Kadayfci-Orellana, Silvia M. "AQShdagi immigrant ayollar va bolalar: muammolar, muammolar va tanlovlar". Praeger, 2009 yil.
8. Zanca, Russell. "Musulmon o'zbek qishlog'idagi hayot: Kommunizmdan keyin paxta dehqonchiligi". Tomson Uodsvort, 2004 yil.
9. Olcott, Marta Brill. "Markaziy Osiyoning yangi davlatlari: Mustaqillik, tashqi siyosat va mintaqaviy xavfsizlik". AQSh Tinchlik matbuoti instituti, 1996 yil.
10. Isamiddinov, Abbos. "Etnik o'ziga xoslik va til siyosati: O'zbekiston misoli". "Markaziy Osiyo tadqiqoti", 2-jild., 2002 yil, 89-102-betlar.